

A növénytár jelentése.¹

Tisztelt Közgyűlés!

A magyar közművelődés érdekeiért állandóan érző szívem őszinte fájdalomával láttam és látom e magyar haza természeti kincseinek csillogtatását a külföld számos múzeumában, anélkül, hogy ugyanazoknak tervszerű és gyűjteményes bemutatásával elsőnek Magyarország dicsekedhetnék el, holott — a növényiek csodásan szép tárházát illetőleg — van e célra alkalmas botanikus múzeumunk Kolozsvárt.

Talán még sem tulzott elkeseredésem csordultig telt akkor, amikor a londoni 1908. évi magyar kiállítás remekbe menő erdészbotanikai tárgyai — a magyar nemzet ajándékából, ám az akkori magy. kir. kormány elhirtelenkedéséből — az angol közművelődési intézmények céljaira adattak át, holott ugyan e címen való kérésünk az angoloknál süket fülekre talált; részemről azzal a természetesnek is tetsző felelettel, hogy az 1908-iki „Franco-British Exhibition“ szóbanforgó tárgyai angol közművelődési intézmények között oszlanak meg s idegenbe semmi sem adható!

Feljajdultam és idevágó közművelődésbeli nagy bajainkat gróf APPONYI ALBERT közoktatási- és dr. DARÁNYI IGNÁCZ földmívelési m. kir. Ministerek előtt őszintén föltártam.

Sűrgető kérésem, főleg MOLNÁR VIKTOR közokt. államtitkár nekem mindig feledhetetlenül hálás közbenjárása folytán meghallgatásra talált a nm. Földmívelési Ministerium előtt, sőt gróf SERÉNYI BÉLA jelenlegi földmívelési Minister részéről is. E Ministerium 1909. évi július hó 11-én kelt 73368. I. B—4. számú körrendeletével valamennyi magyar és horvát-szlavon kincstári erdőigazgatóságnak, főerdőhivatalnak, erdőhivatalnak és erdészeti intézetnek meghagyta, hogy a kerületükben előforduló nevezetesebb növénytermékbeli tárgyakat ezentul a kolozsvári m. kir. „Ferencz-József“ Tudományegyetem botanikus múzeumának küldjék be és hogy ennek érdekében a nevezett botanikus múzeum igazgatóságával közvetlen érintkezésbe lépjenek.

¹ A jelentés ortografiája a jelentéstevő tárigazgatóé.

Bár minden lehető megcselekedtem, hasonló rendelettel nem örvendeztetett meg bennünket a nm. Vallás- és Közoktatásügyi Ministerium erdő-uradalmait intéző ügyosztálya, jóllehet hivatkozhattam a földmiv. kormány már megtörtént és közművelődésileg nagyjelentőségű intézkedéseire; nemkülönben az id. rendelet végrehajtásához szüksége tájékoztató „Útmutatás“-ok ezer példányára, amelyeket minden ez ügyben számbavehető tényezője között szét osztatott a Földmiv. Ministerium. Ezt az „Útmutatás“-t, mert másoknak is hasznos lehet s tanulságos, I. sz. mellékleten újból közreadom.

Ez akcióról évek óta hallgattam és most, amikor eredményére hivatkozhatom, szokásom szerint leplezetlenül őszinteséggel adom elő ez ügy historikumát, II. sz. mellékleten foglalván össze a kolozsvári botanikus múzeumnak e címen immár megtörtént s hatalmas méretű gyarapodását, végösszegében 740 számmal.

Akik a Múzeum-kert hagyományairól még tudnak — vannak még szép számmal — tudják azt is, hogy az Államot szerződés kötelezte arra, hogy „Az egyetem a kert parkszerűen mivelte részében jelenleg meglevő arboretumot és fruticetumot, amely csaknem teljes számmal tartalmazza Erdély valamennyi élő fajt és cserjéit, elpusztulni nem hagyja.“ Hogy ez az állami garancia mit jelentett a kolozsvári Múzeum-kert utolsó 40 éves, azaz legszomorubb korszakában: arról jobb hallgatni. Elveszett a Múzeum-kert, fáival, cserjéivel együtt, hogy azután — hozzá tehetem mindjárt — az államkincstár rendkívülien nagy áldozatával annak pótlására nyerjük meg a kolozsvári Házsongárd festőileg szép tájkát, a hosszadalmas kisajátítási pör lezajlásával ez idő szerint 17 kat. 024 öl területen. Hiányzik még 3 kat. hold. A III. sz. melléklet mutatja, hogy a Múzeum-kertet pótló házsongárdi tud.-egyetemi új botanikus-kert megfelelő fákkal és cserjékkel való ellátását is a nm. Földmívelési Ministerium biztosította eddigelé majdnem 20.000 darabbal.

Éltem az alkalommal, hogy a kolozsvári F. J. Tud.-egyetem math. és természettudományi Kara egyik ülésén mindezekről részletes jelentést tévén, kari határozatból kifolyólag kéressék föl gróf ZICHY JÁNOS Vallás- és Közokt. Minister úr arra, hogy végre is az ő hatósága alá tartozó közművelődési intézmény törekvéseinek ily nagy mértékű fölkarolásáért fejezné ki őszinte köszönetét gróf SERÉNYI BÉLA földmiv. Minister Úrnak. Megtörtént.

A fiatal fák és cserjék ú. n. faiskolákban ápolatnak, jobbadán

a régi Múzeum-kert területén, hogy azután, amire véglegesen kialakul az új botanikus-kert alaptervezete és a szervezési munkálatok ugyanott végre-valahára megindulhatnak; e faiskolákból az alaptervezetbeli, tehát végleges helyükre kerülhessenek, végeredményben valósággal feltüntetvén a magyar földön élő fák és cserjék jeles gyűjteményét, melynek számos ezret kitevő tömege a Vallás- és Közokt. Ministeriumnak egy fillérjébe sem került.

Termés- és maggyűjtemény

A botanikus múzeum egyik szépen rendezett részét teszi az a mag- és termés-gyűjtemény, amelynek anyagát, részben a földkerekség jelentős botanikus kertjeivel való s tervszerű cseviszony révén hordottam egybe. Az 1911. év végéig 738 tárgy nyert elhelyezést betűsoros sorrendben s 12 szekrényben, az 1912. év folyamán folytatólagosan 1912. sz., összesen 2040 tárgy. Előre látható, hogy a most már mintaszerűen föllállított gyűjtemény, amely SZABÓ ENDRE tanársegédem ügybuzgalmát és e muzeális tárgyak iránt helyes érzékét maradandóan dicséri, csak részben fog elérni a rendelkezésre álló szekrényekben. E gyűjtemény rendszeres cédula-katalogusa kész, úgy, hogy a tervszerű fejlesztés lehetséges, csak helyünk és szekrényünk legyen

Bezdek japáni gyűjtése

DR. BEZDEK JÓZSEF budapesti középisk. r. tanár jeles föld-körűli útja botanikus múzeumi eredményeinek főbb vonásait tavalyi jelentésemben érintettem. Ez alkalommal szólnom kell a BEZDEK-féle japáni botanikus múzeumi tárgyak ama két csoportjáról, amelyek használati tárgyakat, élelmiszereket és formalinás készítményeket foglalnak magukban. Az első csoport tárgyai egy hármastagozatu múzeumi szekrényt töltenek meg. E csoportban foglalnak helyet a fából készült használati tárgyak, faminták, a *Bambus*-fonás tárgyai, *Cocos*-, *Cannabis*- és *Typha*-háncsból való tárgyak. Ide sorakoznak még: lakkozott maséból való evőtál, enyv- és fűszer-, valamint gyógyító-anyagok, különböző eleség-növények (algák, magvak, darák, liszt sib.), vagy növény-részek, tea-minták, rizs, rizsbor és egy *Angelica*-faj 3 és $\frac{1}{2}$ méternél hosszabb szára. A formalinás készítmények egy négyestagozatu múzeumi szekrényben foglalnak helyet. Legnagyobb részét Japán fáit tüntetik elő s Tokyo botanikus kertjéből valók. Elhelyezésük s felállításuk mintaszerű, úgy, hogy a botanikus múzeum e sorozattal nemcsak bővült, de jelentékenyen ki is egészítődött. A két csoport tárgyai összesen 94 leltári számot foglalnak le. Szívesen ismétlem meg örömmelnek abbéli kijelentését, hogy BEZDEK dr. derék munkát végzett; végtelenül szerény eszközeivel szemben annyival becsebb mindaz, amit nekünk hozott, a tudomány javáért lelkesedő természetbuvárt szónál, írásnál hangosabban dicséri a BEZDEK-féle kolozsvári botanikus múzeumi gyűjtemény.

Péterfi *Dianthus*-, Bihari *Nymphaea*-
csoportképe és Gyórfy *Molendoa*-i

PÉTERFI MÁRTON, a tud.-egyet. növénynt. int.-hez szolgálattételre beosztott áll. el. isk. tanító, hazánkban a korszerű bryológiai buvárlat megindítója, aki egyszersmind az Erd. Nemz. Múz. növénytár s. őre, *Dianthus*-tanulmányai kapcsán egy különleges érdekű *Dianthus*-csoportozatot állított össze; BIHARI GYULA tanárjelölt, buzgó tanítványom, egy ahhoz hasonlót a nagyváradi *Nymphaea Lotus*-ról. Ugyancsak a magyar mohászati tanulmányok terén nagyban jeleskedő volt tanítványom, dr. GYÓRFFY ISTVÁN lőcsei tanár, aki a Magas-Tátra *Molendoa*-i életéről dec. 16.-án tartotta meg nagy érdeklődés mellett tud.-egyetemi magántanári próba-előadását, ugyanez alkalommal 1. *Molendoa*-alakok a Magas-Tátrából, 2. Zuzmóktól megtámadott moha-fajok c. csoportozatokkal gazdagította botanikus múzeumunkat.

Butujás „Tengeri“-collectiója

Helyénvaló, hogy BUTUJÁS GYULA, a kolozsvári m. kir. vetőmagvizsgáló állomás assistense, aki régebben igen szorgalmas segítők volt az erdély-földi botanizálásban, „Hazánkban termő fontosabb tengeri-félék magjainak alak- és alkattana, gazdasági értékükre való tekintettel“ cz. doctori értekezése anyagát, amely ugyancsak múzeumunkban állíttatott fel, e helyt külön is kiemeljem különleges becsénél fogva.

Munkatársaim

Hova-tovább muló időkre emlékeztető és egyéb tereken munkálkodó tanítványaim sorához szívesen fűzöm utriusque dr. iur. PAPP LÉNÁRT, BARTSCH JÓZSEF, SZÉKELY ENDRE, TULOGDI JÁNOS, HORVÁTH ISTVÁN, KERÉKES JÁNOS, BIHARI GYULA, LENGYEL JÁNOS, BOGSCH SÁNDOR, GOMBA KÁROLY tanárjelöltek neveit, mind akik SZABÓ ENDRE és PÁPAI JÓZSEF tanársegédeim buzgó közreműködésével mozdították elő botanikus múzeumi törekvéseimet, élükön PÉTERFI MÁRTONnal, aki százfélé szétágazó tevékenysége közepette, egyedül volt segítségemre a 600 számot meghaladó ügyforgalom lebonyolításában. Személyiek címén meg kell említenem BODOR ISTVÁN laboráns és ELEKES BÉLA igen derék szolgálóm asztalosi tevékenységét, mely nélkül a botanikus múzeum legszebb darabjainak lege artis fölállítását sohasem hajthattam volna végre. Számukra egy universalis fa-megmunkáló géppel fölszerelt asztalosműhelyt rendeztem be és részletesen kifejttet előterjesztésemre munkájuk illő jutalmát látják a nm. közokt. Ministerium részéről is.

Farkas K. kir. ktiüntetése

A körülöttem munkálkodók közül, mert Őfelsége, a magyar király kegye érinti, e jelentés fonalán első helyre emelkedik FARKAS KÁLMÁN nyug. egyet. növénynt. int. laboráns és tényleges erd. nemz. múz. növénynt. i. őpraeparator, akit megismételt előterjesztésemre

és gróf ESZTERHÁZY KÁLMÁN erd. múz. elnök és főispán kegyes közbenjárására Őfelsége a koronás ezüst érdemkereszttel tüntetett ki, e tud.-egyetem megállapításától kezdődő s immár 40 éves buzgó, soha lankadást nem ismerő szolgálata elismeréséül.

FARKAS KÁLMÁN személyemben a harmadik professort szolgálja és én megismételhetném a tanszéken elődeim: néhai KANITZ AGOST S utódja: ISTVÁNFFI GYULA növénytári jelentéseikben foglalt mindama dicséretet, amelyekkel ezt a törhetetlen hűségű és pontosságában sokakat megszégyenítő munkatársamat illették. Az én örömöm volt a legnagyobb, amikor gróf ESZTERHÁZY KÁLMÁN erd. múz. elnök és főispán kezéből átvehettem a kitüntető jelvényt, azzal a fölhatalmazással, hogy azzal az én kedves Farkas Kálmánomat díszíthessem föl. Megtörtént a math. és természettudományi Kar 1912. jun. hó 24-én tartott VIII. r. ülésén, méltató beszéd kíséretében a Kar színe előtt.

Egyéb jutalmazások

Az 1912. év végezetén jelentős jutalomdíjban részesült PÉTERFI MÁRTON a Ministerium részéről és én, a sok utánjárás nyomán, most már remélhetem, hogy ő is elnyerendi az illő elismerést állandóan kiutalványozandó működési pótlék címén. Úgy őt, valamint a hazai *Carex*-ek buvárlatában nagyban jeleskedő KOVÁCS BÉLA tanítónő-képző int. r. tanárt, aki szakadatlan buzgalommal dolgozik a növénynt. int.-ben, a Magy. tud. Akademia természettud. bizottsága jelentős anyagi segélyben részesítette.

Mindezekért adassék meg a hálás köszönet.

Kirándulások

Kezdetről fogva követett szokás szerint a lefolyt év növénygyűjtő kirándulásainak jegyzékét a IV. sz. mellékleten közlöm. E kirándulások sorozatából kiemelkedik a jun. 2—25-ig tartó PÉTERFI—BIHARI-féle alföldi kirándulás Mezőberény, Körösladány, Mezőtúr, Kecskemét, Püspökladány, Debreczen-Hortobágy, Nyíregyháza és Nagyvárad-Püspökfürdő vidékével, — hazai területen. A haza határán túl pedig az az expeditio, amelyet május hó 22-én én vezettem Dalmáciába és Montenegróba.

Ennek az egy hónapos dalmáciai kirándulásnak gyöngy-szeme az Adria víztömegében dalmát és olasz parttól egyaránt távoli Pelagosa, a maga csodás összetételű flórájával. Sem ott, sem Kamik scoglioján magyar botanikus nem járt, idegenek is kevesen, tudomásom szerint mindössze négyen; társaim e kirándulásban dr. LÖRENTHEY IMRE bpesti tud.-egyet. prof. és nekem kedves barátom, valamint tanítványaim: SZABÓ ENDRE, dr. iur. PAPP LÉNÁRT és BOGSCH SÁNDOR sohasem feledhetik a felséges benyomásokat, amiket nyertek Spalato-Cattaro-Risano vonalán át Cettinjéig, Calamotta, Mezzo és Lacroma pompás macchiajától Lissán keresztül Pelagosa-ig, Clissa-Marcésina-gredaig. Pelagosa piccola *Centaurea Friderici*-jét látni egymagában oly ritka élvezet a természettudományiak terén,

hogy vele szemben eltörpül a Pelagosa-ra való eljutás minden fáradaalma és elmondhatjuk, költségesen is óriási nehézsége. Kirándulásunk pelagosai részének előkészítésében el nem hallgatható érdeme van GARÁDI VIKTOR fiumei biol. állomás vezetőnek és a triesti cs. és kir. tengerészeti hatóságnak, nemkülönben a magyar Adria-Egyesület i. t. elnökségének, GONDA B. min. tan. úrnak. SKOMERZA, cirkvenicai nagy teng. halászati cég egyik társtulajdonosának kis hajója, a „Kondor” s annak előttünk mindig kedves gazdája volt a mi mentorunk a pelagosai, valamint a Pomo-ra tervezett (de csak St. Andrea-ig sikerült) 60—60 teng. mf.-nyi utunkon Lissa szigetén. Emlékekben és eredményekben egyaránt gazdag kirándulásunk számos darabját őrzendi meg a botanikus múzeum.

Wieni tanulmányút

Tanulságos és a botanikus múzeum javára eredményes volt a tavaszon wieni útunk is, (IV. 20—V. 10.) amidőn éltem az alkalommal, hogy ez útban társam, PÉTERFI MÁRTON megismerkedhessék Wien botanikus tudósaival és hatalmas közművelődési, főleg természettudományi intézményeivel. Szívesen fogadtak Schönbrunn, az Augarten és a Belveder kertészetében is.

Jelentésem adott korlátai között egyebek tekintetében egyszerűen utalnom kell a botanikus múzeum nevezetesebb gyarapodásainak V. sz. mellékleten adott kimutatására.

Búvárlati stb. eredmények

Tud.-egyetemünkön a növénytani intézet, a botanikus kert élete alig választható külön az Erd. Nemz. Múzeum növénytára sorsától. Egyetemi munkálkodásunk, már tanítványaim közreműködése következtében is, szervesen egybeforr vele. Ennek további bizonyossága az alább adott programma, melynek tárgysorozata adta volt meg dec. 16., 18., 20. és 22.-én megtartott botanikai szaküléseink méltánylást érdemlő anyagát:

Dr. phil. Valentini Elvira: A *Fritillaria imperialis* L mag-, illetve sejtoszlásai.
Dr. phil. Gyórfi István: a) Adatok az *Ephemeropsis tjbodensis* Goeb. alkatani ismeretéhez.

b) Scherffel Aladár újabb vizsgálatairól.

Péterfi Márton: a) Az erdélyi flóra pehelyszirmú szegfűvei.

b) A Baumgarten-gyűjtemény bryophytonjairól.

Ifj. léczfalvi Bodor L. paedagogiailag fontos botanikus múzeumi készítményeinek bemutatása.

Richter Aladár: Dalmáciai utak egynémely botanikus múzeumi eredményei. Bemutatásokkal.

Kovács Béla: a) A szászhermányi és a rétyi nyíri lápok érdekesebb sásfajai.

b) A hazai sásfajok meghatározó kulcsa.

Szabó Endre: A kolozsvári botanikus múzeum maggyűjteménye.

Dr. phil. Bodnár János: A *Colchicum autumnale* L alkaloidáiról.

Butujás Gyula: A hazai tengeri-félék magjainak alak- és alkatana, gazdasági értékükre való tekintettel.

Bihari Gyula: A nagyváradi *Nymphaea* kérdéséről, botanikus múzeumi csoportképének bemutatásával.

Bogsch Sándor: A *Rozalia arbuscula* A. Richt. ökológiai viszonyai.
Dr. iur. Papp Lénárt; A *Pulsatilla Zichyi* Schuyi magánrajza.
Szabó Imre: Eltorzult violák. (*Matthiola annua* L)

Bodor-féle növény-praeeparatumok

Az Erd. Múz. évkönyveiben képek közreadása megnehezült és ez alkalommal, bár általános érdeklődésre számíthatna, le kell mondanom ifj. léczfalvi BODOR LÁSZLÓ okl. gazda és növény-praeeparáló egyszerűen páratlan növény-készítményeinek illusztrativus méltatásáról. Ezt az általam ez évben megindítandó „Magyar Növénytani és Múzeumi Lapok“-ban publikálandó cikkeink során fogjuk megcselekedni és e helyt csupán jelzem, hogy BODOR szinte művészi módon tökéletes botanikus múzeumi készítményeinek tölem telhető fölkarolásával azt a célt tűzöm ki, hogy sokszor hazai cégjelzés örve alatt és különböző fokú iskolákban és múzeumokban elterjesztett KAFKA (Wien)-, LINNÉ-Gesellschaft (Berlin)-féle stb. készítményeket, amelyek selejtes árúk, lehetőleg kiszorítsuk a magyar földről. Remélnem kell, hogy e törekvésemben meg fog segíteni a nm. Közokt. Ministerium is.

Botanikus múzeum látogatói

Botanikus múzeumunkat, jóllehet csupán töredékében látható a növénytani intézetben, kb ezren látogatták meg (a vendégkönyvben 756-an írták be nevüket), közöttük a következő intézetek: marosvásárhelyi közs. fels. leányiskola, honvédkerületi tisztii iskola, nagyváradi áll. főreálisiskola, kolozsvári áll. polg. leányiskola II. a. és III. b. osztálya, kolozsvári Marianum növendékei, a megyesii felsőbb leányiskola VII. osztálya, a kolozsvári keresk. akadémia internatusa, kolozsvári gazd. Akadémiával kapcsolatos gyógyító-növény-tanfolyam hallgatói és a kolozsvári ref. collegium VI. osztálya, általában tanáraik vezetésével.

Ministeri főtitisztviselők stb. érdeklődése

Botanikus múzeumunk jövője tekintetében nevezetes súlyt jelent, dr. LÓCZY LAJOS, VASTAGH GYÖRGY festő-művész látogatásán kívül dr. TÓTH LAJOS min. tanácsos, dr. MÉSZÁROS KÁROLY min. titkár, KORB FLÓRIS bpestii műépítész és PAPANÉK ERNŐ p. ü. min. főtitisztviselő részletekre kiterjedő nagy érdeklődése, amelylyel a Kolozsvárról Budapestre menesztett s általában holt betűt jelentő fölterjesztések csakis ekként nyerhetik el a méltánylás nélkülözhetetlen obulusait. PAPANÉK ERNŐ úr bennünket fölöttébb megörvendeztető, sőt jutalmazó érdeklődésnek fogjuk köszönhetni a *Nicotiana Tabacum* teljes sorozatát a nm. P. ü. Ministerium nagylelkű ajándékoként.

Lipót Salvator kir. herceg látogatása

Látogatóink élén áll LIPÓT SALVATOR magy. kir. herceg Úr Öfensége neve május hó 22.-én d. u. végzett és a szokásos udva-

riassági kereteket messze meghaladó érdeklődése címén, amelylyel a kolozsvári botanikus múzeumot megtisztelni méltóztatott. NAPOLEON VIKTOR herceg párisi növénytani gyűjteményeire vonatkozott megjegyzései és általában az int. igazgatóval folytatott s merőben fesztelen társalgása, melynek révén a látogatásokra kitűzött idő nagy részét nekünk szentelte, egyenesen rácsafolt Őfensége abbeli menetetődzésére, hogy sorsa kicsi részt juttatott néki a botanika tudományából.

Hadi tengerészetünk és a botanikus múzeum

Vajha megismétlődnének e magas látogatások, hogy botanikus múzeumunk érdekében valóra válhatnék a magyar és osztrák hadi tengerészet „Dreadnaught“-jainak legalább a quota arányában való közreműködése, abban a formában, amit alkalmas helyen és időben előadott fejtegetéseim nyomán báró dr. LÁNG LAJOS v. b. t. t. és bpesti tud.-egyet. ny. r. prof. úr igen kegyes közbenjárására MONTECUCCOLI admirális Őexcellentiája kategorikusan meg is ígért. A katonai ígélet — és ez nem tréfa — beváltására föltétlenül számítunk.

Herbarium

A herbarium törzs-anyagának föllállítása tekintetében ismételném mindazt, amit tavalyi jelentésemben előadtam. Az arra való segédszemélyzet merő hiánya miatt a sok ezer számot tevő lapok lebélyegzése fokozatosan halad és remélhető, hogy a következő munka-év folyamán tisztán fog előttünk állani a herbarium régi és új anyagának lapszám szerinti kimutatása is, ami egymagában igen erős technikai munkát jelent.

Az 1912. évre eső herbariumbeli gyarapodás, az egész vonalon nyomasztó helyinség miatt, immár az új botanikus kerti terület u. n. Davida-épületében nyerhetett ideiglenes elhelyezést. Ezeket a herbariumi lapokat szabályszerűen lebélyegeztük és leltári számmal elláttuk. Kivánatos, hogy ezek az újabb gyarapodások mielőbb egyesíttessenek a törzs-anyaggal; oly munkákat, amelynek végrehajtása önként megkövetelné az évtizek óta nélkülözött múzeumi növénytári segéd-személyzet megadását a m. kir. kormány részéről.

Folyamatos, tehát szám szerint még le nem zárt virágos növényekből való herbariumi munkánk világos képét jövő évi jelentésemben fogom közzétenni. Vétel szerinti gyarapodás a következő:

1. KRIEGER: Fungi Saxonici fasc. — — — — —	43—44
2. Fungi Eichleriani fasc. — — — — —	11—15
3. SYDOW: Mycotheca marchica fasc. — — — — —	22—23
4. " Phyc- et Protomycefes fasc. — — — — —	VII.
5. " Uredineae fasc. — — — — —	49—50
6. Herbarium cecidiologicum fasc. — — — — —	20
7. TOEFFER: Salicetum exsiccatum fasc. — — — — —	5—7
8. HOFMANN: Plantae crit. Saxon fasc. — — — — —	13—14

A gyűjteményekből tud. használatra kikölcsönöztek :

1. DR. TUZSON JÁNOS	Budapest,	Polygala-példák,
2. DR. RÖMER GYULA	Brassó,	bucsecsi növények,
3. PÉTERFI MÁRTON	Kolozsvár,	<i>Dianthus</i> -fajok
4. DR. PAPP LÉNÁRT	"	<i>Pulsatilla</i> - "
5. GOMBA KÁROLY	"	<i>Urtica</i> - "
6. BIHARI GYULA	"	<i>Rumex</i> - "
7. PÁPAI JÓZSEF	"	<i>Stipa</i> - és <i>Juniperus</i> -fajok
8. BOGSCH SÁNDOR	"	<i>Daphne</i> - és <i>Rosalia</i> - "
9. KOVÁCS BÉLA	"	<i>Carex</i> -fajok

Viszont a növényt. int.-ben folyó tudományos buvárkodások céljaira kikölcsönöztettek a következő gyűjt.-beli részletek :

1. A prágai német egyet. növényt. int.-ből és a cseh nemz. muz.-ból *Daphne*-fajok BOGSCH S. részére.
2. Magy. Nemz. Muz. növényt. oszt.-ból és a budapesti tud.-egyet. növényt. int.-ből *Rumex*-fajok BIHARI Gy. részére.
3. Wien Naturhist. Mus.-ból *Dianthus*-fajok PÉTERFI M. részére,
4. Berlin, Wien, Lemberg és Bpest muzeumaiból, illetve növényt. int.-ből *Pulsatilla*-fajok DR. PAPP L. részére.
5. Magy. Nemz. Muz. növényt. oszt. és bpesti tud.-egyet. növényt. int.-ből *Urtica*-fajok GOMBA K. részére.

Élő növényekről.

Bulbocodium ruthenicum-ot küldtünk Ambrócy bárónak, Loranthus-t A. Capelle (Springe Hannover m.) részére, továbbá egy sereg erdély-földi havasi növényt a krakkói botanikus kert és egy aquariumra való vízi növényeket a temesvári főreális iskola céljaira.

Ajándékozók

Botanikus múzeumunk kegyes adakozóinak névsorát a VI. sz. mellékleten közlöm. Hálás köszönet!

Záró szók

Ezzel zárom küzdelemtől nem mentes, eredményeket mindamelllett föltüntető 14-ik növénytári jelentésemet, hálás köszönettel a nm. Közokt. Ministerium egyet. ügyosztálya iránt, hogy a kolozsvári botanikus múzeum remekbe menő tárgyai elhelyezésére nélkülözhetetlenné vált szekrények költségeit megadta. De megteltünk és számítanunk kell lelkesedéssel folytatott magyar közművelődési munkánk hasonlóan lelkes pártolásának aránylagos megadására ott, ahol a végrehajtó hatalom van. Mi munkát adha-

tunk és ezt, a kitűzött cél nemességébe vetett hit rendíthetetlen-ségével örömmel meg is cselekedjük.

Az új botanikus kerti területen létesítendő új növénytani intézet és növényházi telep bizonyára méltó hajlékot adand a növénytári osztály nagy arányokban fölszaporodott gyűjteményei számára. Ez irányban a Minister már döntött, melynek erejénél fogva jelentést tevő bizonyos megnyugvással áldozhatta föl a nyári szünet hónapjait abból a célból, hogy a jelzett létesítmény alaprajzokkal kapcsolatos s részletes programmája a Ministertől delegálandó műépítész céljaira kész legyen.

Éj-nap gondolatainak és munkálatának összetevésével, bár műszaki tanács-adó nem volt oldalam mellett, minden lehető elkövettem, hogy rajtam ne muljék semmi és hogy mielőbb testté legyen az ige: hazánk egyetlenül szép botanikus kertje területén a méltó hajlék az Erdélyi Nemzeti Múzeum és tud. Egyetemünk botanikus múzeuma befogadására is.

Kolozsvár, 1912. dec. 31.

dr. Richter Aladár

Erd. Nemz. Múz. növénytári igazgató.

I. Útmutatás

a növénytermékbeli tárgyakkal a kolozsvári „Ferencz-József“ Tudományegyetem és az Erd. Nemz. Múzeum botanikus múzeuma céljaira való begyűjtésére vonatkozólag.

A) Általában

1. Kívánatos mindazoknak az erdész-botanikai s erdész-gazdasági növénytermékbeli tárgyakkal gyűjteményes összeállítása és beküldése, amelyeket a t. Cím állítana ki pld egy újabb országos, avagy világiállítás erdészeti pavillonjában, feltüntetve a területét tevő vidék természeti sajátosságait is képekben, graphikonokban stb, a kitermelt fajok különböző féleségeit — részben kifényezett (polirozott) — hasábokban, törzs- és ágbeli kereszt- és ferde-metszetekben, továbbá deszka-metszetekben és rönkökben, a megfelelő faszenekkel együtt.

2. Kívánatos egy-egy egész törzsdarabnak a maga egészében vastag deszkára felfűrészeltetése, továbbá egy-egy fa-typusnak a gyökérszektől a csúcsáig való bemutatása egymásra rakott keresztmetszetszerű darabok útján, de mindig sértetlen héjkéreggel.

3. Nemkülönböztetve a kerületben előforduló moha-, zuzmó-

telepek és a lehetőséghez mérten a virágos növények egybegyűjtése, esetleg az erdőkerülőkötől s egyéb címen alkalmazott erdőőröktől, ama havasi tájakon, ahol természetvizsgáló vajmi ritkán, vagy éppen sohasem fordul meg.

4. Páfrányok, mohok és zuzmók termőhelyei különös figyelemmel kísérendők. A páfrányok ujságpapiros lapjai között, mohok s zuzmók papiros-tokokban is beküldhetők, az utóbbiak minden különösebb kikészítés nélkül.

Zuzmóval feltűnően borított szikla- avagy törzsbeli darab is becses lehet a botanikus múzeum számára.

5. A termőhely s a begyűjtés időpontjának a pontos megjelölése okvetlenül szükséges, amennyire lehetséges (pld. a fáknál s a cserjéknél) a magyar s latin (esetleg népies) megnevezésével s a gyűjtő nevével együtt.

6. Történjék a szállítás teherárúként akár a vasúton avagy postán, a küldemény címe: *M. k. tudományegyetemi növényteni intézet — Kolozsvár.*

A kitermelés, kikészítés és szállítás költségét min. rend. szerint a nm. Földmívelési Miniszterium viseli.

B) Részletezésében

a) A *fagyűjtemény* gyarapítására kérgében és fatestében ép fatörzsek szükségesek. E törzsek egyik darabja — legalább 1 méter hosszú legyen, de lehet hosszabb is — mint egész kerül a gyűjteménybe, azért kiváló gond fordítandó kiválasztására. A szemléltetés további céljaira szükséges hosszanti-, kereszt- és ferde-metszetek ott helyben is előállíthatók, legyalulhatók és kifényezhetők; de ha ez bármi okból nem volna lehetséges, úgy egy második (kb. 2—3 méter hosszú, ha lehet: több) törzs beküldése is szükséges, hogy az említett metszetek Kolozsvárt legyenek elkészíthetők.

Ugyanazon fajú fából nemcsak törzs, hanem vastagabb és vékonyabb ágakból is küldhetők be 0.5—1 méter hosszú darabok.

Feltűnően vastag törzsekből 0.5 méter vastagságú korongot kérünk, mind a két oldalán simára fűrészeltlen.

A fagyűjtemény számára kivétel nélkül minden vadon termő vagy termesztett* fa-faj alkalmas. Ezek mellett nem hanyagolhatók el természetesen ama cserjék sem, amelyekből legalább 2—3 cm. vastag törzs-, illetve ág-részletek vágthatók.

Tájékozással álljanak itt ama fák és cserjék, melyeknek rendszeres gyűjtése kívánatos.

* Régi nyelvtörténeti emlékeink és a magyar nyelvérzék örök törvényénél fogva: 1) növény (buza)- *termelés* és 2) állat (ló stb.) — *tenyésztés* egymással föl nem cserélhető fogalmak! Tölgyfán terem a gyöngy: *Viscum adnascitur in Quercu* (DÖBRENTEY Codex 1508), — ellenben; „Isten tenyészövé teszi kevés barmotokat“ — mondja az Írás (UJFALVY, Hal. Énekek 1598, 1654).

Fák:

Cserjék:

Hárs	(<i>Tilia</i>)	Kecskerágó	(<i>Euonymus</i>)
Juhar	(<i>Acer</i>)	Benge	(<i>Rhamnus</i>)
Magyar Ákác	(<i>Robinia</i>)	Zanót	(<i>Laburnum</i>)
Szilva	(<i>Prunus</i>)	Galagonya	(<i>Crataegus</i>)
Cseresznye, Meggy	(<i>Cerasus</i>)	Szedrek	(<i>Rubus</i>)
Alma	(<i>Malus</i>)	Rózsák	(<i>Rosa</i>)
Körte	(<i>Pyrus</i>)	Bodza	(<i>Sambucus</i>)
Berkenye, Barkócza	(<i>Sorbus</i>)	Orgona	(<i>Syringa</i>)
Kőrís	(<i>Fraxinus</i>)	Lonicera	(<i>Lonicera</i>)
Szil	(<i>Ulmus</i>)	Fagyal	(<i>Ligustrum</i>)
Gesztenye	(<i>Castanea</i>)	Boroszlán	(<i>Daphne</i>)
Bükk	(<i>Fagus</i>)	Spireák, bajnóczák	(<i>Spiraea</i>)
Tölgy és Cser	(<i>Quercus</i>)	Egres, ribizke	(<i>Ribes</i>)
Mogyoró	(<i>Coryllus</i>)	Áfonya	(<i>Vaccinium</i>)
Cyertyán	(<i>Carpinus</i>)	Boróka	(<i>Juniperus</i>)
Komlóbükk	(<i>Ostrya</i>)	Télizöld borostyán	(<i>Hedera</i>)
Éger	(<i>Alnus</i>)	Havasi rózsza	(<i>Rhododendron</i>)
Nyír	(<i>Betula</i>)		
Fűz	(<i>Salix</i>)		
Nyár	(<i>Populus</i>)		

Fenyők, Ciprusok, Cedrusok stb. (*Abies, Pinus, Larix, Cupressus, etc.*)

A fák közül különösen kívánatosak a hárs-, juhar-, berkenye-, tölgy-, éger-, nyír-, fűz-, nyár- és fenyőfák különböző fajai, valamint a bükk- és cserfa erdészeti fajtái (veresbükk, fekete cser stb). Különös érdeklődéssel való volna, ha hazai fenyőink begyűjtésével sikerülne a *Tiszafa* (*Taxus*), *Cirbolya* (*Pinus Cembra*) és a *Vörös fenyő* (*Larix europaea*) elterjedésének pontos megállapítása. Fenyőkből minden vidékről (termesztettekre is) nagy szüksége van a fajgyűjteménynek. *Törpe-fenyő* egy kiválóan szép példánya a maga egészében küldendő be, esetleg zsákba varottan.

A cserjék közül különös gondot érdemelnek a *vad orgona-fák*, ezeket illetőleg még igen jelentős adatok kerülhetnek napvilágra.

Tölgyek tekintetében legtöbbet várhatunk az ország *déli* (Horvát-Szlavonország) részeiből, míg a *juharfa*-fajokat illetőleg az Alduna Vaskapuja a leggazdagabb.

Ha a begyűjteni szándékolt fa faja (species) iránt kétség merül fel, az esetben a fa egy ága (leveles és virágos, de legalább termékes ága) beküldendő. Ennek a beküldésére a „herbariumi anyag“ beküldésére adott útbaigazítás az irányadó.

A beküldésre kész törzs- vagy ágrészletek gondosan szálmába burkoltan, vagy — ha kisebbek — közönséges (ujság-, vagy más efféle) papiros között ládában, szállítási határidő-biztosítással, teherárúként küldendők be.

b) *Termés gyűjtemény*. Az a) alatt említett fák és cserjék ter-

mésein, gyümölcssein kívül minden más (nem fás vagy cserjés) növény termése begyűjtésével gyarapszik a botanikus múzeum ez osztálya. Igen kívánatosak tehát fenyőágak érett és fiatal tobozokkal s egyébként teljesen érett *száraz termések*, ú. m.: különféle fenyők *tobozai*, *mogyoró*, *bükk*, *gesztenye*, *tölgyek* és *cser kúpcos makkjai*, *éger-tobozok*, *juhar*, *gyertyán- és komlóbükk*-, *kőrís- és szil-leppendékek*, *hárs*, és *kecskerágó-tokok*, stb. stb.

A száraz terméseken kívül különösen a *berkenyék*, *galagonyák* és *rózsák húsos termései* azok, amelyek gyűjtendők.

A megnevezetten beküldött fák és cserjék terméseihez mindenkor melléklendő néhány leveles ág is.

Az erdő aljnövényzetét kitevő fű- és dudvanemű növények termései szintén mindenkor begyűjtendők. Ezek lehetőleg úgy küldendők be, hogy a növényen magán legyenek, hogy így nemük (genus) és fajuk (species) biztosan meghatározható legyen.

A termések lazán összerakva, ládában küldendők, postán vagy vasúton. A húsos termések postán küldendők és úgy csomagolandók lágy papíros vagy fa-vatta közé, hogy épségben érkezzenek meg.

c) *Mag-gyűjtemény*. A fagyűjtemény mellett különös a maggyűjtemény az, melynek gyarapítására az erdészet a legtöbbet tehet.

Dudva- és fűnemű, meg kórós növények magvai mellett különösen kívánatos az erdőkben előforduló fák és cserjék magvainak begyűjtése.

Első sorban az *összes fenyők magvai*, valamint *összes tölgyeink makkjai*. Fajonként és fánként 1—4 liter mag gyűjtendő, jól kiszáritva. A gyűjtött magvak kisebb ládákban, fajnönként külön csomagolva küldendők.

d) *Fák és cserjék rügyei* megkülönböztetett figyelemmel gyűjtendők be, megfelelő ágdarabjaikkal együtt és mindig megnevezetten.

e) *Egyéb objectumok*. 1. Szemléltetési célokra, az említettek mellett, a múzeumnak nagy szüksége van az erdei fákön előjövő *élősködő növényekre*, a kétféle madárlépre (*Viscum* és *Loranthus*). Ezek mindenkor azzal az ágdarabbal küldendők be, amelyen nőnek. Gyűjtésükkor arra is gond fordítandó, hogy lehetőleg *több gazdanövényről* kerüljenek elő.

2. Az erdei fákön és cserjéken gyakran fordulnak elő bizonyos összenövési, szalagosodási vagy más rendellenességek; ezek begyűjtése szintén kívánatos.

3. Hasonló figyelemben részesítendők az ú. n. *boszorkányseprők*; általában a fák és cserjék megbetegedési formái.

4. Tölgyeken, de egyéb fákön, cserjéken és dudvás vagy kórós növényeken is gyakoriak a *gubacs-képződések*. Ezek is — amennyiben szem el kerülnek — gondosan begyűjtendők s esetről-estire kisebb-nagyobb skatulyákban beküldendők.

5. Az erdőterületek egyes részeit nagyobb tömegben, vagy

egy és más okból feltűnően borító *mohák* és *zuzmók* begyűjtése szintén nem utolsó érdekű. Ha ezek nagyobb tömegben fordulnak elő, 0,25—0,50 m²-t kitevő mennyiség szedendő belőlük kisebb darabokban. A begyűjtött darabok (minden préselés, avagy egyébként való kikészítés nélkül) teljes kiszáradás után úgy csomagolandók ládába vagy kosárba, hogy földes részekkel egymást be ne szennyezzék. Legjobb rétegesen, egymástól vastag papírral elkülönítve rakni a ládába vagy kosarakba, a felesleges föld-rögöket lerázván.

Különösen hegyi és havasvidéki erdők bővelkednek ilyen begyűjtésre és beküldésre alkalmas virágtalan növényekben. Ugyancsak e vidékeken fordulnak elő a néha több holdnyi kiterjedésű *tőzegesek*. Az ezeket alkotó fehéres-sárgás spongyaszerű mohákból a vizet ki kell nyomni s a mohokat egyszerűen kosárba téve, beküldeni, — esetlegesen 30—50 czm³ tőzegdarabokkal együtt. (Gyep-, gyökér-, föld-, szurok-tőzeg, stb.).

f) *Fényképek, rajzok*. A legtöbb helyen egyes alkalmakból (kiállítás, jubileum stb.) erdészeti érdekű fényképek, rajzok, térképek stb. készültek. Amennyiben ezek nélkülözhetők, vagy másolataik könnyen előállíthatók és speciális erdőkre, erdőrészekre, egyes nevezetesebb fákra vonatkoznak, vagy más itt fel nem sorolható vonatkozásuk teszi botanikai szempontból érdekessé, beküldésük szintén gyarapítaná a múzeumot. Fényképek negatívus lemezei a szükséges adatokkal szintén beküldhetők, itt kellő számú kép lemásolásáról gondoskodhatunk. Térképek, vagy más műszaki rajzok — különösen ha egyes fa-fajok elterjedésére, vagy más viszonyaiknak szemléltetésére vonatkoznak — nagyon kívánatosak.

Fák és cserjék (lehetőleg ugyanazok a példák) *nyári* és *téli* (lombjavesztett) ruhájukban volnának lefotografálendőek.

Fénykép-tárgyul új felvételekre különösen ajánlandók:

1. ú. n. óriás-fák,
2. történelmi vagy más nevezetességű fák (méret- és korbelt adatokkal),
3. jellegzetes állabok,
4. azon a vidéken ritka fák, cserjék,
5. feltűnő növénycsoportok,
6. rendelleneségek,
7. egyes nemek (pld. tölgy, hárs, fűz stb.) különböző fajú fái,
8. sziklacsoportok tömegesebb egyfajú növényvel,
9. nagyobb moha- vagy zuzmó-csoportok,
10. egyes fák természetes vagy virágos ágai,
11. nádasok,
12. cserjések,
13. természetet fák,
14. orgona-cserjék, stb.

E felvételekről — ha lehetséges — a negatívus lemez küldendő be, esetleges nagytítások okából.

g) *Herbariumi anyag*. Igen nagy tudományos érdek fűződvén ahhoz, hogy egyes növények az ország mely részeiben s hol fordulnak elő, különös segítség, ha gyűjteményeink erre vonatkozó adatokhoz is hozzájuthatnak. Ebből a célból begyűjtendő minden bármi tekintetből (gyakoriság, ritkaság, virágszín, levélszabás, termésalak, termet, használat stb.) erre érdemesnek tetsző növény 5—10 szép erős virágos vagy természetes példányban. A növények, ha apróbbak, egész husszukban, ha 45 cm-nél nagyobbak, megtörve (de nem szétdarabolva), egyéb hiányában több réteg ujságpapiros közé teendők kettesével vagy hármával és a növénytel telt papiros-csomó két lemezpapiros (vagy több réteg ujságpapiros) közé téve, lehetőleg 5—5 kilogrammos postai csomagként küldendők be.

Herbariumi célokra első sorban a fák és cserjék gyűjtendők. Ezekről természetesen csak egyes ágakat szedünk be.

Különösen érdekesek volnának a tölgyek, hársak, berkenyék, juharok, fűzek, bégék és orgona-cserjék. Első gyűjtésre elegendő egy-egy fáról vagy cserjéről 10—15 ágat szedni: tavasszal virággal és ősz felé terméssel. A fák és cserjék, a fűzetek és az orgona-cserjéket kivéve, *virágok nélkül, csupán terméssel is szedhetők*, sőt bizonyos meghatározásuk csakik természetes példáik alapján lehető. Csomagolásukhoz ujságpapiros kell, más semmi. Kiszárlásukról — gyors beküldés esetében — Kolozsvárt is gondoskodhatunk.

Hibák elkerülése végett nagyon ajánlatos — és ezt a fákat és cserjéket illetőleg különösen fontos — a fák és cserjék megszámozása olajos festékkel. (Ebből a célból a törzs kérge egy kis helyen levágandó s az így előbukkanó színfára festendő a szám). A számozás lehetővé teszi, hogy valamely érdekes faj azután hamar és biztosan újból begyűjtendő legyen.

Fák és cserjék mellett más virágos növények is gyűjthetők, valamiként virágtalan növények: gombák, mohok, zuzmók és páfrányok is.

Különösen hegyi és havasi tájak feltűnő virágos növényei, az itten a sziklákat, fákat és földet borító mohok zuzmók és páfrányok azok, miknek begyűjtésével jelentős adatokhoz jutna a kolozsvári botanikus múzeum.

A mohok és zuzmók gyűjtése igen könnyű. A megszedett anyag minden praeparálás nélkül egyszerűen papirosba csavarandó s az egész így csomagolt anyag ládában, skatulyában vagy kosárban küldendő.

A virágos növények és páfrányok szárításra alkalmas szürke, avagy másféle szivó (ítatós) papiros hiányában ujságpapiros közé is tehetők. Ez utóbbi esetben kívánatos a begyűjtés után nyomban a postai elküldés, és pedig úgy, hogy egy-egy növénytel ritkán berakott ujságivre néhány papiroslap kerüljön.

h) *Élő obiectumok*. Egy vagy más tekintetben feltűnő növények

élő állapotban is küldhető: gyorsárúként vagy postacsomagban. Ezek mindenkor *gyökérrel együtt* ásendők ki. Csomagoláskor a növény egyéb részeire csak annyiban fordítunk gondot, amennyiben az a meghatározásra szükséges. A felesleges részek le is vágathatók; a cserjék visszametszhetőek.

A Kolozsvárt létesítendő egyet. új botanikus kertbe (élő növények múzeuma ez!) való betelepítés szempontjából első sorban méltatjuk figyelemre a cserjék közül az *orgona-* és *boroszlán-cserjéket*, a fák közül a különböző fajú *hársakat*, *juharokat*, *berkényéket*, *szileket*, *fűzeket* de különösen *tölgyeket*, melyek közül a magyar tölgy faja — *Quercus conferta* — mellett az összes többiek nagyon kívánatosak. Ezek akár a csemetekertekből is küldhetőek, azoknak az erdei fáknak csemetéivel együtt, melyeket szintén természetnek.

A gyökeres fiatal fák csemeték módjára küldendőek.

i) *Erdőgazdasági obiectumok*. Múzeumunk e részt illetőleg a legszegényebb; majdnem semmink sincs. Enemű kiegészítése céljából küldhetőek sorozatként:

1. termesztett fák és cserjék magvai,
2. ezek magoncai és
3. ezek csemetéi, melyeknek praeparálásáról Kolozsvárt is gondoskodhatunk, valamint a magvak csíráztatásáról is, hogy a sorozat teljes legyen,
4. képek a csemetekerti munkákat (megpergetés, vetés, ültetés részleteket) illetőleg,
5. erdőgazdasági képek, táblázatok stb.
6. erdősítések képei,
7. telepített állabok képei,
8. más ily vonatkozású obiectumok,
9. bogár-rágási példák stb.,
10. különböző erdőtermények és erdei melléktermények.

V. Dalmáciában gyűjtött száraz készítmények:

Convolvulus Cneorum ág, *Ephedra Villarsii* törzs, *Euphorbia dendroïdes* ág, *Lavatera arborescens* ág, *Vitis* sp. törzs, *Yucca* sp. törzs.

Dalmáciában gyűjtött alkoholos készítmények:

Alyssum leucadeum, *Artemisia arborescens*, *Centaurea Friderici*, *Centaurea Ragusina*, *Daucus hispidus* var. *tanuisectus*, *Ephedra Villarsii*.

Dalmáciában gyűjtött formalinás készítmények:

Alyssum leucadeum, *Amygdalus communis* (2 drb), *Artemisia arborescens*, *Centaurea Friderici*, *Centaurea Ragusina*, *Ceratonia Siliqua* (Komizából 2 üveg, Cannosából 1 üveg), *Citrus Aurantium* (2 drb.), *Citrus Limonium* (3 drb.), *Daucus hispidus* var. *tanuisectus*, *Ephedra Villarsii*, *Juniperus phoenicea*, *Opuntia Amyclaea*, *Opuntia Ficus indica*, *Platanus orientalis*.

Gyűjtésből származó száraz készítmények:

Amorpha fruticosa ág-összenövés, *Echinops ruthenicus*, *Morus* sp. ág-összenövés, *Robinia Pseudoacacia* ág-összenövés, *Solanum dulcamaratörzs*.

Gyűjtésből származó formalinás készítmények:

Aconitum Hosteanum, *Agaricus comosus*, *Aquilegia transsilvanica*, *Artemisia Baumgartenii*, *Gloeosporium Lindemulthianum* gránát-paszuly hüvelyeken, *Nymphaea (thermalis)* *Lotus* termés és gyöktörzs, *Saxifraga Pedemontana*.

Botanikus kertből származó:

a) *Formalinás készítmények:*

Cucumis sativus iker-termés, *Monstera deliciosa* termés, *Philodendron pinnatifidum* virág, *Tulipa hungarica*, *Ustilago Maydis*.

b) *Száraz készítmény:*

Gymnocladus canadensis termés.

Mezőberényi piacról származó:

a) *Népies orvosságok:*

Agrimonia Eupatoria, *Artemisia* sp., *Carthamus tinctorius* (mag és virág 2 üvegben), *Echinops* sp., *Erythraea Centaurium*, *Filago* sp. *Humulus Lupulus*, Kakuk-fű, *Knautia* sp. *Marrubium vulgare*, *Melilotus albus*, *Mentha Pulegium*, *Polygonum* sp., *Potentilla* sp., *Prunella* sp., *Stachys germanica*, *Stachys arvensis*, *Verbascum* sp., *Viola canina*.

b) *Seprők:*

Agrostis sp. és *Kochia scoparia*-ból.

Debreceni botanikus kertből származó formalinás készítmények:

Fontanesia phillyroides, *Morus asplenifolia*, *Polygonum mandsuricum*, *Prunus Pisardii*.

Formalinás készítmények Schönbrunnból:

Adenandra fragrans, *Barosma apiculata*, *Boronia elatior*, *Cyanotus rigidus*, *Hardenbergia Comtoniana* *Jovellana punctata*, *Kenedeya bimaculata*, *Polygala myrtifolia*, *Raphiolepis indiae*, *Thomasia solanacea*, *Vossia linophylla*.

Parisi Jardin des Plantesből származó formalinás készítmények:

Cedrus Libani, *Pinus Laricio* (dr. VALENTINI E. gyűjt.)

VI. A botanikus múzeum adakozói:

BUTUJÁS GYULA dr.: 47-féle kukorica-cső; 64-féle kukorica-mag; 7 drb fénykép.

CRENIAN AURÉL m. kir. honvédszázados: *Maclura aurantiaca* termése (form. készítmény).

- ENDREY ELEMÉR: Geaster-ek.
 GYÖRFFY ISTVÁN dr.: Exobasidium Vaccinii (form. készítmény).
 MIKLÓS BÜSKE: Rosa sp. kettős virággal.
 PÁTER BÉLA dr.: 21 drb. gyógyító-növénytelepi fénykép; 67-féle gabona-kalász.
 Gyalui ROSENBERGER SÁNDOR: 9-féle kukorica-termés.

II. Kimutatás

az 1911. és 1912. évben a kolozsvári botanikus múzeum részére a hazai erdőszerkezeti hatóságoktól érkezett múzeumi tárgyakról.

1. Abrudfalvi m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	143
2. Berzászkai	"	2
3. Biharodbrodri m. kir.	"	13
4. Borgói felső	"	37
5. Facsádi	"	108
6. Fehértiszai	"	12
7. Fenyvesvölgyi	"	2
8. Fernezselyi	"	33
9. Görgényszentimre m. kir. erdőéri szakiskola	— — — — —	1
10. Gyalui m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	4
11. Gyergyótölgyesi járási erdőgondnokság	— — — — —	15
12. Herkulesfürdői m. kir.	"	2
13. Iszticsói	"	12
14. Karlobagoi	"	87
15. Kevelei	"	5
16. Laposnyai	"	33
17. Likavai	"	2
18. Liptóújvári	főerdőhivatal	3
19. Mármaroszigeti	erdőigazgatóság	10
20. Mármaroszigeti	erdőgondnokság	31
21. Mezőháti	"	26
22. Miskolczi járási	"	23
23. Mocsári m. kir.	"	3
24. Nagybicscsei járási	"	1
25. Nagytalmácsi járási	"	6
26. Németmokrai m. kir.	"	10
27. Nyustyai járási	"	3
28. Óasszonyréti m. kir.	"	2
29. Ópálosi m. kir.	"	10
30. Óvizi m. kir.	"	2
31. Radvanczi m. kir.	"	2
32. Rahói m. kir.	"	14
33. Rimaszombati járási	"	6
34. Sárkányi m. kir.	"	3
35. Sóháti m. kir.	"	7
36. Sztézsakerczisórai m. kir.	"	2
37. Topánfalvi m. kir.	"	1
38. Tótsóvári m. kir. erdőhivatal	— — — — —	1
39. Tökési m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	2
40. Újgyeházi járási	"	3
41. Újvidéki járási	"	6
42. Vaséri m. kir.	— — — — —	15
43. Zengii m. kir. Karstfelderőssítő felügyelőség	— — — — —	37

III. Kimutatás

a kolozsvári F. J. tud.-egyetem botanikus kertje részére az 1911. és 1912. években érkezett facsemetékről, gumókról és hagymákról.

1. Abrudfalvi m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	188
2. Bihardobrosdi m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	50
3. Gyalui m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	55
4. Karlobagi m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	11
5. Királyhalmi m. kir. erdőőri szakiskola	— — — — —	590
6. Liptóújvári m. kir. erdőőri szakiskola	— — — — —	18000
7. Lugosi m. kir. áll. faiskola	— — — — —	2
8. Miskolczi járási erdőgondnokság	— — — — —	6
9. Radvanczi m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	40
10. Sepsiszentgyörgyi m. kir. áll. faiskola	— — — — —	10
11. Sóhátai m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	20
12. Sztézsakerczisórai m. kir. erdőgondnokság	— — — — —	33
13. Tarczali m. kir. áll. faiskola	— — — — —	10
14. Tyeji m. kir. gyümölcsészeti kísérleti telep	— — — — —	10
15. Vadászerdői m. kir. erdőőri szakiskola	— — — — —	763
Összesen:		19788 db

IV. Erdélyi nemzeti múzeumi botanikai kirándulások jegyzéke

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
1	Április	12	Debreczen
2	Május	9	Kolozsvár: Szénafű
3	"	12	Tordai-hasadék
4	"	13	Kolozsvár: Bükk
5	"	14	Kolozsvár: Szénafű
6	"	18	Brassó
7	"	20	Kolozsvár: Jósika-tanya
8	"	30	Kolozsvár: Bükk; Brassó { Cattaro, Risano, Njegus, Cettinje, Castelnuovo, Zelenika, Kameno, Mokrine, Gravosa, Cannosa, Lapad, Calamotta, Mezzo, Ragusa, St. Giacomo, Lacroma, Gravosa, Roggiato, Mocosica, Komiza, St. Andrea, Scg. Kamik, Lissa, Campo-grande, Pelagosa grande, Pelagosa piccola, Spalato, Cliss, Clissa, Marcesina-greda, Salona, Ma- carsca, Fiume, Abbazia, Volosca, Ika, Lovrana, Zagreb
9	" Junius	22 23	
10	"	1	Kolozsvár: Szénafű
11	"	2	Mezőberény
12	"	3	Brassó; Mezőberény
13	"	4	Mezőberény; Mezőtúr
14	"	5	Czepléd
15	"	7	Bugaczmanostor
16	"	12	Demecser; Kék
17	"	16	Szepesváralja
18	"	18	Nagyvárad
19	"	19	Boos
20	"	26	Kolozsvár: Malomvölgy; Kara
21	"	27	Kolozsvár: Bükk
22	"	28	Apahida
23	Julius	1	Kolozsvár: Királydomb
24	"	2	Tordai-hasadék; Brassó
25	"	8	Szamosfalva
26	"	11	Debreczen
27	"	13	Kolozsvár: Bükk
28	"	17	Kolozsvár: Szénafű
29	"	18	Kissármás
30	"	19	Barlanglíget
31	Aug.	2	Apahida
32	"	6—7	Szamosujvár
33	"	9	Felvincz
34	"	18	Bulea-vizesés
35	"	19	Bulea-völgy
36	"	20	Netedul
37	"	21	Venatorea és Piscul Caprea
38	"	22	Bulea-menház
39	"	23	Pisul Buleanu
40	"	28	Déva
41	"	29	Felvincz
42	Szept.	11	Monostori kőbányák
43	"	12	Kolozsvár: Bácsitorok